

POSITION OM RÄTTVIS FRED FÖR ACT SVENSKA KYRKAN

– En kyrka som verkar för rättvis fred

FOTO: SOFIA MALMQUIST

POSITION OM RÄTTVIS FRED FÖR ACT SVENSKA KYRKAN

I maj 2019 bytte Svenska kyrkans internationella arbete namn till Act Svenska kyrkan och benämningen uppdaterades i samband med detta genomgående i dokumentet.

Bilden på framsidan

Internflyktingläger som byggts på de låglänta risfälten utanför Sittwe. Burmas runt 800 000 Rohingya är officiellt statslösa, då staten inte erkänner dem som en etnisk minoritet utan ser dem som illegala bengaliska immigranter.

SAMMANFATTNING

Act Svenska kyrkan åtar sig att leva och verka för rättvis fred genom att främja rättvisa, ickevåld, konfliktförebyggande samt konfliktomvandling och försoning. Vi verkar både lokalt, nationellt och globalt i samarbete med ekumeniska partner och andra trosbaserade organisationer samt med sekulära aktörer.

- Act Svenska kyrkan verkar för att främja religionens fredsskapande roll i konfliktförebyggande arbete, i våldsamma konflikter samt i postkonfliktsituationer.
- Act Svenska kyrkan verkar för att barn och ungdomar erkänns en plats i fredsbyggande och att de får åldersanpassade möjligheter till upprättelse och försoning.
- Act Svenska kyrkan verkar för att kvinnors rätt till deltagande i beslutsprocesser rörande konfliktförebyggande och konfliktomvandling ska respekteras på alla nivåer.
- Act Svenska kyrkan stödjer organisationer och kyrkor som utkräver mänskliga rättigheter framför allt för särskilt utsatta grupper, som arbetar för civilas skydd under humanitär rätt och internationell lag, samt verkar för ett inkluderande och brett deltagande inom civilsamhället, och för en demokratisk kultur och ömsesidig respekt.
- Act Svenska kyrkan arbetar tillsammans med partner för att sexuellt våld i våldsamma konflikter identifieras som ett strategiskt vapen och som en fråga om fred, säkerhet och mänskliga rättigheter samt för att de rättsliga konsekvenserna av dessa brott ska prioriteras.
- Act Svenska kyrkan stödjer politiska och sociala försoningsprocesser som baseras på rättvisa.
- Act Svenska kyrkan främjar mänsklig säkerhet, i kontrast till ett exklusivt engagemang för nationell säkerhet, och relaterar det till begreppet gemensam säkerhet. Act Svenska kyrkan strävar därutöver efter en förskjutning av tyngdpunkten inom svensk politik från militär krishantering till civilt förebyggande fredsarbete.
- Act Svenska kyrkan arbetar för ett avskaffande av kärnvapen.
- Act Svenska kyrkan arbetar för nedrustning och en mycket restriktiv hållning angående export av och handel med krigsmateriel.

1. INLEDNING

1.1 BAKGRUND, AVGRÄNSNINGAR OCH SYFTE

Dagens värld vittnar om en av de största flyktingkriserna sedan andra världskrigets slut. Krig och väpnade konflikter hör till de främsta orsakerna till att människor beger sig på flykt. Flyktingsituationen utgör därmed en påminnelse om att Svenska kyrkan är kallad att leva som en kyrka för fred – både på hemmaplan och i sitt internationella uppdrag.

Detta dokument syftar till att förtydliga Act Svenska kyrkans förståelse av vad en rättvis fred innebär och att uttrycka åtaganden i relation till det internationella arbetet tillsammans med olika partnerkyrkor och -organisationer. Det uttrycker vidare övergripande ställningstaganden som ligger till grund för fortsatt policydialog och policyutveckling i frågor om fred, konfliktomvandling och försoning.

Begreppet *rättvis fred* (just peace)¹ har i den ekumeniska diskursen kommit att bli grundläggande för fredsteologiska och -etiska frågor och det är såväl en vision som en utmaning. I Kyrkornas Världsråds (KV) dokument ”Ett ekumeniskt upprop för rättfärdig fred”² delas rättvis fred – som ett holistiskt begrepp – upp i fyra områden: fred i samhällen, fred mellan folken, fred med jorden och fred på marknaden. Begreppet ”hållbar fred” används i detta dokument när det handlar om konkreta fredsprocesser.

Den teologiska grunden till detta dokument ligger dels i den livsbefrämjande teologi som formulerats i Act Svenska kyrkans teologiska grunddokument³, dels i KG Hammars skrift ”Fred är vägen till fred”⁴ och dels i den breda internationella ekumeniska diskursen kring rättvis fred.⁵ Fredsarbetet är förankrat i internationella konventioner, som bland annat folkrätten med systemet för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, samt bygger på långvariga relationer till partnerkyrkor och -organisationer.

1.2 UTGÅNGSPUNKTER

1.2.1 ”... fred som inte världen ger”⁶ – Biblisk-teologisk reflektion

Svenska kyrkan ser Guds strävan efter fred på jorden som en röd tråd i det bibliska arvet som talar med många röster. Ett bibliskt begrepp som ligger till grund för en stor del av kyrkornas reflektion kring fredsarbete är det hebreiska och gammaltestamentliga shalom, den stora freden⁷. Detta holistiska begrepp omfattar aspekter som fullhet och välbefinnande, rättvisa, rättfärdighet och medkänsla.⁸ Teologiskt betraktas freden som Guds löfte och mål med människorna och finns bara i relationer – mellan Gud och människor och människor emellan och med skapelsen. Den vida betydelsen av shalom speglas i Nya testamentets bruk av det grekiska ordet för frid/fred (*eirene*), i synnerhet i fredshälsningarna⁹. Fred som Guds välsignande gåva till människan är i

1 I detta dokument översätts just peace med rättvis fred vilket också kan översättas till *rättfärdig* fred (se Sveriges kristna råd, *Ett ekumeniskt upprop för rättfärdig fred*, Stockholm 2012). Rättvisbegreppet används dels för att det relaterar närmare till de sammanhang som vi lever och arbetar i, dels för att det inte skapar ett parallellt begrepp till uttrycket rättfärdigt krig.

2 Sveriges kristna råd, *Ett ekumeniskt upprop för rättfärdig fred*, 2012.

3 Act Svenska kyrkan, *Teologisk grundtext: En livsbefrämjande tro som vår drivkraft*, 2013.

4 KG Hammar, *Fred är vägen till fred* (Örebro: Marcus förlag, 2013).

5 Kyrkornas Världsråd, *Just Peace Companion*, 2011; Antonius Liegenhegener och Ines-Jacqueline Werkner, *Gerechter Krieg – gerechter Frieden* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009); Sveriges kristna råd, *FRED – detta vill kyrkorna i Sverige*, 2010.

6 Joh 14:27.

7 KG Hammar, *Fred är vägen till fred*, sid 36.

8 Sveriges kristna råd, *Fred – detta vill kyrkorna i Sverige*, 2010, sid 8; Hammar, *Fred är vägen till fred*, sid 36: ”Det hebreiska ordet är shalom och är ett starkt relationsord. Shalom föreligger i våra relationer till varandra och till oss själva, till naturen eller skapelsen och till Gud, när en harmonisk öppenhet föreligger. [...] Insikten om den mångdimensionella freden (jag vill kalla den ”den stora freden” till skillnad från ”den lilla freden” som är frånvaron av krig och öppet våld) som vuxit fram under de senaste hundra åren, har stora likheter med det bibliska Shalom-begreppet. Ingen fred utan rättvisa, utan demokrati och mänskliga rättigheter, utan fred med skapelsen, är några övertygelser som jag återkommer till.”; Cedersjö, *Fred – en gåva och ett uppdrag*, sid 13. Cedersjö, Björn, ”Fred – en gåva och ett uppdrag” i *Att slå följe för fred*, red. Cedersjö, Björn och andra (Örebro: Marcus förlag 2014), sid 13-23.

9 1 Kor 1:3: Nåd och frid från Gud, vår fader, och herren Jesus Kristus.; Fil 4:7: Då skall Guds frid, som är mera värd än allt vi tänker, ge era hjärtan och era tankar skydd i Kristus Jesus.; Rom 15:33: Fridens Gud är med er alla, amen.

Nya testamentet ett av evangeliets kännetecken.¹⁰ Relationen mellan fred och rättvisa är rotad i det bibliska arvet, försoning är en integrerad del i det nytestamentliga fredssökandet.¹¹

I de bibliska texterna speglas en verklighet som också inbegriper erfarenheter av rivalitet, själviskhet och våld som i många kristna traditioner beskrivs som synd. Enskilda texter har genom kyrkohistorien använts av kyrkor för att legitimera våld och krig. Det är kyrkans uppdrag att förhindra sådant missbruk av de bibliska texterna genom historisk-kritisk och hermeneutisk¹² analys av texterna i den livsbefrämjande teologins anda.¹³

1.2.2 "... och styra våra fötter på fredens väg"¹⁴ – Ekumenisk-teologisk reflektion

Det bibliska arvet visar att frågan om fred på jorden berör evangeliets centrum och därmed kyrkans identitet. Denna fråga är inte något som kyrkan kan prioritera eller välja bort utan är en del av hennes essens, en ecklesiologisk¹⁵ fråga.¹⁶

Rättvis fred är ett brett och relativt nytt koncept och ska inte ses som en motsats till begreppet "rättfärdigt krig"¹⁷. Två världskrig, kalla kriget och utvecklingen av massförstörelse vapen krävde att den teologiska och etiska frågeställningen formulerades på nytt med en holistisk förståelse av fredsprocesser.¹⁸ Det nya konceptet visar på att fred är mycket mer än frånvaro av krig samtidigt som det tänks i långsiktiga kategorier. Rättvis fred beskriver inte en politisk verklighet som omedelbart går att uppnå utan en vision som förpliktigar till att bidra till fredsvisionens förverkligande, utmanar till att arbeta för rättvisa och fred i konkreta sammanhang samt visar på att kyrkan är kallad till att stå upp för människans oinskränkbara¹⁹ värde²⁰ och värna skapelsen.²¹

Det är av avgörande betydelse att värna *fredens spiritualitet* i den teologiska och etiska modellen av rättvis fred. En sådan spiritualitet växer fram genom olika andliga traditioner, är en del av dem men förändrar "vår mentala fredskarta"²² och stärker teologin och praxis av den rättvisa freden. Fredsspiritualitet är re-

10 Christfried Böttrich, *Der "Gott des Friedens". Krieg und Frieden in der biblischen Überlieferung*, München 2015 (föredraget kommer att tryckas under 2016), sid 4-5; Björn Cedersjö, "Fred – en gåva och ett uppdrag" i *Att slå följe för fred*, red. Cedersjö, Björn och andra (Örebro: Marcus förlag 2014), sid 14-15.

11 "Godhet och trofasthet möts, fred och rättvisa omfamnar varandra." Ps 85:11; se också Mat 5:6.9.

12 Hermeneutik beskriver förståelsen och tolkningen av texter i filosofiska och teologiska sammanhang.

13 Rat der EKD, *Aus Gottes Frieden leben – für gerechten Frieden sorgen*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2007, sid 28-33.

14 Lk 1:79.

15 Ecklesiologi är läran om kyrkan, kyrkosyn, kyrkans identitet och betydelse.

16 Fernando Enns, "From 'Humanitarian Intervention' to 'Responsibility to Protect': Peacemaking and Policing – the View of the Historic Peace Churches", http://overcomingviolence.org/fileadmin/dov/files/iepc/expert_consultations/Fernando_-_R2P_Arnoldshain_2007-11.pdf, 20160124. sid 2: "It is important for the churches to discuss and clarify their ecclesiologies, since this self-understanding becomes the shaping ground for her ethical convictions."

17 Läran om det rättfärdiga kriget formulerades av kyrkofadern Augustinus på 400-talet för att skapa etiska riktlinjer och begränsningar för hur ett krig skulle se ut. Samtidigt kom denna lära att rättfärdiga och försvara våldsanvändning. Cedersjö, Björn, "Fred – en gåva och ett uppdrag" i *Att slå följe för fred*, red. Cedersjö, Björn och andra (Örebro: Marcus förlag 2014), sid 20.

18 Den konciliära processen för fred, rättvisa och skapelsens integritet inom den världsvida ekumeniska rörelsen var en viktig milstolpe för utvecklingen av konceptet av den rättfärdige freden. Renke Brahms, „Aus Gottes Frieden leben – für gerechten Frieden sorgen“, *das baugerüst mars* 2013, sid 9.

19 Egenskap som beskriver människovärdet i människorättsdokument; oinskränkbar – kvalitet av att inte vara möjlig att begränsa (utifrån Svenska akademins ordlista samt Wikipedia)

20 Svenska kyrkan, *Yttrande över betänkandet av KRIGSMATERIELUTredningen (KRUT) – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel* (SOU 2005:9), 2005.

21 Detta speglas också i en förståelse av den lutherska teologin i relation till fredsfrågor som KG Hammar beskriver med nåd och kallelse: "En lyhörd tolkning av nåden och kallelsen i vår tid kan knappast leda i en annan riktning [än att lutherska kyrkor utvecklas till "fredskyrkor"]." Hammar, KG, "Lutherskt om rättvis fred" i *Att slå följe för fred*, red. Björn Cedersjö och andra (Örebro: Marcus förlag, 2014), sid 96. Sara Gehlin, *Prospects for Theology in Peacebuilding: A Theological Analysis of the Just Peace Concept in the Textual Process towards an International Ecumenical Peace Declaration*, World Council of Churches 2008-2011, Lund 2016.

22 KG Hammar, *Fred är vägen till fred*, sid 57.

lationell, holistisk, inklusiv, provisorisk, bejakar den gemensamma sårbarheten, är öppen för förändring, bygger på lyhördhet och vill låta sig utmanas av evangeliets uppmaning till ickevåld.²³

1.2.3. "Saliga de som håller fred..."²⁴ – Svenska kyrkan och fred

Under 1900-talet präglade flera kvinnor och män kristenheten i Sverige med ett engagemang för fred i olika sammanhang och på skilda nivåer.²⁵ Missionärer, fredsaktivister och inte minst ärkebiskop Nathan Söderblom, bidrog till att delar av Svenska kyrkan såg sin uppgift som en "brokyrka för ekumeniskt samarbete i fredens tjänst"²⁶. Med ursprung i denna tradition har grupper och individer i Svenska kyrkan använt sig av och utvecklat ickevåldsmetoder i flera olika sammanhang för att förebygga och omvandla konflikter.

Idag ser Svenska kyrkan en rad utmaningar som både kyrkan och samhället står inför i relation till fredsfrågor: Kyrkan befinner sig mitt i en försoningsprocess med det samiska samhället och Sverige hör till de främsta aktörerna per capita i den globala vapenhandeln. Som en del av Europa konfronteras Sverige med frågor kring extremism, svag integration och bristande solidaritet. Dessa utmaningar visar på att Svenska kyrkan behöver arbeta med fredsfrågor på hemmaplan lika mycket som på det internationella planet och i sina samarbeten med partner.

²³ KG Hammar, *Fred är vägen till fred*, sid 57–59.

²⁴ Matt 5:9.

²⁵ Se t ex missionären Alma Johansson, fredsaktivisten Emilia Fogelklou, ärkebiskoparna Nathan Söderblom och Olof Sundby.

²⁶ Sara Gehlin "Nathan Söderblom, freden och ekumeniken: En analys av Nathan Söderbloms definition av begreppen fred och ekumenik, med utgångspunkt från fredsproppet För fred och kristlig gemenskap", *Kyrkohistorisk Årsskrift* 2008, sid 61.

2. EN KYRKA SOM VERKAR FÖR RÄTTVIS FRED – ANALYS

2.1 EN VÄRLD PLÅGAD AV VÅLDSAMMA KONFLIKTER – OMVÄRLDSANALYS

Frågor kring fred är idag mer aktuella och brännande än de varit under en lång period: Det skedde en ”kraftig ökning” av våldsamma konflikter under 2014 ”efter en längre tids tillbakagång”.²⁷ En positiv trend av minskande av våld och mer effektiv konflikthantering har för närvarande vänts till sin motsats.²⁸ Världen kännetecknas av otaliga väpnade konflikter – inomstatliga konflikter, lågintensiva konflikter och postkonfliktsituationer.

Ekonomiska intressen i form av t.ex. vapenhandel bidrar i stor utsträckning till en upptrappning av konflikter. Även klimatförändringar, t.ex. i form av torka, översvämningar och missväxt, försvårar levnadsförhållandena för många människor och kan utgöra en bidragande och förvärrande källa till konflikter. Transnationell terrorism och politisk och religiös extremism gör situationen i många regioner ännu mer komplex. Utnyttjande av etniska och religiösa tillhörigheter förstärker i många fall splittring.²⁹ Mellanstatliga konflikter har minskat i antal sedan slutet av det kalla kriget, däremot har civila i större utsträckning drabbats av väpnat våld. Världsordningen är snarare multipolär än bipolär idag.³⁰ Globala intressen, konkurrens om naturresurser och tvister kring landrättigheter bidrar i många regioner till långa och djupt gående konflikter.

Hundratusentals döda, övergrepp, flyktingströmmar,

miljöförstöring och raserade utvecklingsmöjligheter är en konsekvens av det väpnade våldet. Dessutom är kvinnor särskilt drabbade av konflikter, inte minst vad gäller sexuellt våld.³¹ Många postkonfliktsländer befinner sig fortfarande i eller inför svårhanterliga processer av övergångsrättsliga rörande krigsbrott, brott mot mänskligheten och folkmord.

Förståelsen av vad frånvaro av fred betyder för ett samhälles utveckling har breddats under de senaste 70 åren. De globala hållbarhetsmålen visar att frågor kring konflikt och fred idag ses som avgörande för utveckling.³² Vidare har synen på religionens roll i konflikter genomgått en genomgripande förändring under de senaste 15 åren. Religion anses idag både kunna utgöra en central grund för omvandling av konflikter, till fredlig samexistens och vara en bidragande faktor bakom våldsamma konflikter (religionens ambivalenta roller).³³

2.2 RELIGION OCH FRED

Under senare år har det visats att det är avgörande att konfliktteori integrerar den religiösa dimensionen med religionens ambivalenta karaktär, dvs. både dess konfliktförstärkande och fredsskapande kraft.³⁴ Det har identifierats tre kännetecknande egenskaper för fredsskapande religiösa aktörer: *kompetens i ämnet, trovärdighet och närhet till konflikten*. Dessa egenskaper gör att religiösa aktörer kan bli ”dörröppnare” i konflikter och kan spela en alldeles speciell roll i konfliktlösning-

27 P Wallensteen, ISvensson, J Brosché och andra, ”Nio punkter för global fred”, Uppsalas Nya Tidning 25 september 2015. Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala Universitet använder i sin databas över konflikter Uppsala Conflict Data Base definierar konflikt såsom det används i databasen utifrån specifika kriterier såsom väpnad och med ett visst antal döda. Här har dock konfliktbegreppet betecknats ”våldsamt” som ett förtydligande. <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/>

28 I SIPRI Yearbook 2015 bekräftas många av de preliminära slutsatserna som presenterats i 2014 års upplaga – att den positiva utvecklingen mot mindre våld och mer effektiv konflikthantering, som man har sett de senaste årtiondena, har vänt. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *SIPRI Yearbook 2015. Armaments, Disarmament and International Security*. Sammanfattning (Oxford: Oxford University Press, 2015), sid 1.

29 Svenska Missionsrådet (SMR), *Religion som tillgång i utvecklingssamarbetet*. En dialogskrift, 2013, sid 18; Svenska kyrkan, *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013, sid 6.

30 Sveriges kristna råd, *Fred – detta vill kyrkorna i Sverige*, 2013, sid 24.

31 Nationellt centrum för kvinnofrid, ”Sexuellt våld i krig och konflikt” <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt>, 20160123; Svenska kyrkan, *Svenska kyrkans sammanställning av intagna positioner om att främja fred genom begränsad handel med krigsmateriel*, sid 3.

32 Se 2.7.

33 SMR, *Religion som tillgång i utvecklingssamarbetet*. En dialogskrift, 2013, se också 2.1.

34 Svensson, *Ending Holy Wars: Religion and Conflict Resolution in Civil Wars*, University of Queensland Press, 2012; SMR, *Religion som tillgång i utvecklingssamarbetet*. En dialogskrift, 2013, sid 22; se 1.2.1.

processer.³⁵ Act Svenska kyrkan arbetar med och ser ett behov av att intensifiera religionsmöten och interreligiöst samarbete och samexistens för fred. Värden som kärleken till fiender och ickevåld finns i olika religioner och utgör en gemensam grund för ett interreligiöst samarbete för fred.³⁶

2.3 BARN, UNGDOMAR OCH FRED

Act Svenska kyrkan anser att ”i kristen tro intar barnen en särställning”³⁷. En rättvis fred ur ett barnperspektiv prioriterar förebyggande och motverkandet av våld som drabbar barn. Dessutom betonas rätten till åldersanpassade former för barn och unga att söka upprättelse på juridisk väg och i försoningsprocesser samt resurser för barns aktiva deltagande och integrering i ett fredsbyggande samhälle. Act Svenska kyrkans psykosociala stöd till barn i humanitära insatser speglar bl.a. nödvändigheten att ställa resurser till förfogande för arbete med barn samt övertygelsen att barn och unga har kapacitet att vara fredsbyggare.³⁸ Ett aktivt deltagande från tidigt till vuxen ålder bidrar till förverkligandet av samhällen präglade av långsiktigt hållbar fred.

2.4 MAKT, GENUSNORMER, KVINNORS DELTAGANDE OCH FRED

Kvinnor är sällan med och beslutar i konfliktsituationer – varken innan väpnade konflikter eller krig uppstår, eller efteråt. Kvinnornas perspektiv och inflytande saknas i alla led. Utgångspunkten är att kvinnor har rätt att delta, men dessutom är det svårt att se hållbar fred kan uppnås i kontexter där kvinnor inte har påtaglig

del i beslutsfattandet rörande konfliktförebyggande och konfliktomvandling. FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet kräver kvinnornas deltagande i fredsprocesser på alla nivåer som en förutsättning för att uppnå hållbar fred. 15 år efter att resolutionen har antagits behövs det fortfarande stora ansträngningar för att förverkliga den. Samtidigt har Act Svenska kyrkan i sitt arbete med partner i t ex Colombia och Liberia kunnat följa ett främjande av detta deltagande och under åren sett resultat av detta engagemang. När ett sådant arbete lyckas kan kvinnor och flickor erkännas som trovärdiga och kraftfulla bärare av visioner och aktörer för fred.

Act Svenska kyrkan uppfattar engagemanget för en förändrad förståelse av maskulinitet, makt och våld som en del i arbetet för mänsklig säkerhet. Konflikter tenderar att drabba kvinnor och män olika. Båda blir offer för våld i väpnade konflikter men på olika sätt. Kvinnor berörs i väpnade konflikter i störst utsträckning av våldtäkter som ett strategiskt och billigt vapen³⁹ som leder till individuellt lidande och kollektiv skam, men som fortfarande alltför sällan får rättsliga konsekvenser och som inte i tillräckligt stor utsträckning erkänns som ett hot mot fred och säkerhet. Sexuellt våld förlänger konflikter och bidrar till att öka antalet flyktingar och människor i exil, dessutom ökar acceptansen för sexuellt våld i efterdyningarna av krig och väpnade konflikter. FN:s resolutioner 1820, 1888, 1960 och 2106 kräver större uppmärksamhet för detta ämne och förtydligar att våldtäkt i krig ska betraktas som ett

35 Markus Weingardt, *Religion Macht Frieden. Das Friedenspotential von Religionen in politischen Gewaltkonflikten* (Stuttgart: Kolhammer Verlag, 2007); Markus Weingardt, *Was Frieden schafft. Religiöse Friedensarbeit. Akteure Beispiele Methoden* (Gütersloh 2014) och Markus Weingardt, „Religion als Friedensressource. Potenziale und Hindernisse“, http://www.wissenschaft-und-frieden.de/seite.php?artikelID=1484_150924_20151015. Act Svenska kyrkan, *Strategisk plan för den internationella verksamheten 2014–2017*, 2013, sid 6,7; SMR, Religion som tillgång i utvecklingsarbetet. En dialogskrift, 2013, sid 13: ”FN-systemet har med andra ord identifierat religiösa ledare som viktiga aktörer i frågor om försoning och relationsbyggande.”

36 Act Svenska kyrkan, *Strategisk plan för den internationella verksamheten 2014–2017*, 2013, sid 11. Diakonisches Werk der EKD, *Conflict Transformation and Peace Work. Policy Paper for ökumenische Diakonie (Ecumenical Social Service, OED)*, 2009, sid 10; Sveriges kristna råd och andra, Tools for peace. The Role of Religion in Conflicts, Report from an International Inter-Religious Peace Conference 21-24 November 2004, 2005.

37 Svenska kyrkan, Kyrkoordningen Första avdelningen Inledning sid 5.

38 Act Svenska kyrkan håller på att utveckla en Child Safeguarding Policy i enlighet med sitt medlemskap i ACT-alliansen. Detta medför en bearbetning av den nuvarande uppförandekoden som ska innefatta barnskyddsaspekter, en revidering av aktuella program med riskanalys angående barn och ett mainstreamat barnskydd, en implementering av rekryteringsriktlinjer med avseende på barnskydd samt en revidering av klagomålshanteringsystemet med fokus på barnskyddsaspekten.

39 Begreppet ”strategiskt vapen” används med utgångspunkt i Nationalencyklopedins definition av strategi; ”läran om användningen av militära och andra maktmedel för att i kamp med en motståndare nå politiska mål, såväl krigsmål som andra mål såsom att bevara fred, upprätthålla neutralitet och att ändra eller bevara maktförhållanden” (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/strategi>). Detta medför förståelsen att tillåtande, uppmuntrande eller beordrande av sexuellt våld innebär aktiva handlingar, inte bara av den direkte förövaren, och medför att ansvar ligger både hos de direkta förövarna och hos beslutsfattare på flera nivåer.

internationellt krigsbrott.⁴⁰

2.5 RÄTTVISA, MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, CIVILSAMHÄLLET OCH FRED

Det finns en stark koppling mellan å ena sidan kränkningar av mänskliga rättigheter och den internationella humanitära rätten, och å andra sidan väpnade konflikter.⁴¹ Konflikter bottnar nästan alltid i ekonomiska eller sociala orättvisor. Eftersom fred och rättvisa hör ihop handlar en hållbar fred om att stärka människors möjlighet att hantera och lösa konflikter utan våld och att tillerkänna dem deras egenmakt att utkräva sina mänskliga rättigheter. Det är centralt att den civilbefolkning som inte deltar aktivt i en väpnad konflikt skall skyddas under den humanitära rätten och att civilbefolkningen även åtskiljs från kombattanter.⁴² Människors oinskränkbara värde behöver erkännas och respekteras. Detta utesluter alla former av diskriminering. I detta ligger en rättvis tillgång till resurser och uppfyllande av grundläggande rättigheter som mat och vatten, boende, hälsa och utbildning.⁴³ Framväxten eller återskapandet av en rättsstat hör också till förutsättningarna för att mänskliga rättigheter ska kunna skyddas och utkrävas av rättighetsbärare.⁴⁴

Historiskt har religioners relation till mänskliga rättigheter inneburit också spänningar. Sedan andra världskrigets slut tydliggjorde den ekumeniska rörelsen som Act Svenska kyrkan är en del av vikten av erkännandet

av mänskliga rättigheter. Religionerna är av avgörande betydelse för implementeringen av dessa och behöver därför ”ständigt bearbeta sin roll i den framväxande mänskliga rättighetskulturen.”⁴⁵ Även om det individuella människovärdet är ett område som tolkas olika av olika parter deltar religiösa aktörer runt om i världen i arbetet för detta erkännande, framför allt för människor och grupper som av olika skäl befinner sig i utsatta situationer.⁴⁶

Ett annat grundelement i en fredskultur är att människor har rätt till aktivt deltagande i samhället. Det krävs ett livskraftigt civilsamhälle för att upprätthålla fred och sammanhållning.⁴⁷ Religiösa aktörer är en del av civilsamhället.⁴⁸ Act Svenska kyrkan nås av oroande rapporter från internationella samarbetspartner och från FN om att handlingsutrymmet för kyrkor, organisationer och engagerade personer inom det civila samhället minskar och hotas. Det tar sig uttryck i en kontroll som inverkar på möjligheterna att fritt organisera sig, mötas, verka och vara en konstruktivt kritisk röst i samhället.⁴⁹ Det krävs ett uthålligt och lyhört arbete⁵⁰ för att odla en demokratisk kultur och tolerans på alla nivåer i samhällen som förutsättning för en hållbar fred. En av uppgifterna som religiösa aktörer kan åta sig är att arbeta förtroendeskapande, och i detta ligger bland annat att arbeta för ett inkluderande och brett deltagande inom civilsamhället (utvidgande av möjliggörande miljöer).⁵¹

40 Kvinna till kvinna, Sexuellt våld som vapen, Stockholm 2012; Nationellt centrum för kvinnofrid, ”Sexuellt våld i krig och konflikt” <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt>.

41 Svenska kyrkan, *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013, sid 6.

42 Svenska kyrkan, *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013, sid 11,12; Svenska kyrkan, *Position för Act Svenska kyrkan för att främja en långsiktigt hållbar fred i Colombia*, 2012, sid 6.

43 Svenska kyrkan, *Position för hållbar och rättvis fred i Zimbabwe för Act Svenska kyrkan*, 2013, sid 2; Svenska kyrkan, *Position för långsiktigt hållbar fred i Israel Palestina konflikten för Act Svenska kyrkan*, 2012, sid 7,8.

44 Svenska kyrkan, *Position för hållbar och rättvis fred i Zimbabwe för Act Svenska kyrkan*, 2013, sid 1.

45 Göran Gunner, ”Mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och kristen teologi” i *Människa är ditt namn. Om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*, red. Göran Gunner (Stockholm: Verbum 2007), sid 32; Elisabeth Gerle, *Mänskliga rättigheter för Guds skull. Tolka text, tro och tradition* (Nora: Bokförlaget Nya Doxa 2006).

46 Svenska kyrkan, *Position för Act Svenska kyrkan för att främja en långsiktigt hållbar fred i Colombia*, 2012, sid 6.

47 Catherine Barnes, *Agents for Change: Civil Society Roles in Preventing War & Building Peace*, 2006, sid 8.

48 Svenska kyrkan, *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013, sid 6: ”Kyrkor och kyrkorelaterade organisationer har en längre historia men räknas idag allmänt som delar av civilsamhället.”

49 ACT Alliance and CIDSE, *Space for Civil Society. How to Protect and Expand an Enabling Environment*, 2014, sid 7-9.

50 Ines-Jacqueline Werkner och andra (red.), *Friedensgutachten 2015* (Berlin: LIT-Verlag, 2015), sid 26.

51 Svenska kyrkan, *Position för hållbar och rättvis fred i Zimbabwe för Act Svenska kyrkan*, 2013, sid 1; Svenska kyrkan, *Position för Act Svenska kyrkan för att främja en långsiktigt hållbar fred i Colombia*, 2012, sid 6.

2.6 FÖRSONING OCH FRED⁵²

Försoning är en livsnödvändig del i alla fredsprocesser om dessa ska kunna leda till en hållbar fred.⁵³ En djupgående försoningsprocess bygger på ett uppriktigt sökande efter sanning och på att offrens perspektiv och röst blir hörd och respekterad i denna för alla berörda parter okontrollerbara process.⁵⁴

Under de senaste årtiondena har försoningstanken också använts i politiska sammanhang (sannings- och försoningskommissioner som t.ex i Sydafrika) och den kommer därmed att betraktas både som en strukturell handling och som en frivillig och ömsesidig process mellan människor (såväl individer som grupper). I båda fallen förändrar och återskapar detta relationer som skadats efter kränkningar av mänskliga rättigheter. Den strukturella delen av försoning bygger på ett rättighetsperspektiv liksom på tanken om gottgörelse (restorative justice). Den internationella normen är idag att generella amnestier vad gäller övergångsrättsliga inte ligger i linje med internationell lag. Utifrån sina bibliska och teologiska fundament samt sin identitet är kyrkor kallade att vara aktörer i försoningens tjänst.⁵⁵ Då har kyrkan, som finns på alla samhällsnivåer, en unik möjlighet ”att skapa trygga miljöer för dialog, sanning, rättvisa och försoning mellan människor och grupper.”⁵⁶

2.7 SÄKERHET OCH FRED

Begreppet mänsklig säkerhet⁵⁷ relaterar till begreppen gemensam säkerhet och global säkerhet och skiljer sig

markant från ett nationellt säkerhetsbegrepp. Mänsklig säkerhet tar primärt inte hänsyn till nationsgränser utan ser till människors (individers och gruppers) trygghet, fysiska och psykosociala välbefinnande och möjlighet att skydda sig mot det som hotar tryggheten i deras lokala sammanhang. Såväl stater som individers trygghet är samtidigt beroende av andras trygghet, vilket betonas i det historiskt betydelsefulla begreppet ”gemensam säkerhet” vilket utgör grunden för OSSE – Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa. Även detta begrepp står i motsatsförhållande till ett exklusivt betonande av nationell säkerhet.⁵⁸ Kraftfulla civila förebyggande åtgärder och alternativ genomförda av stater och civilsamhällen, snarare än militära lösningar, är en nyckel i detta arbete.

När kyrkor, civilsamhällen och många länder kräver ett generellt förbud av kärnvapen är detta en fråga om global och mänsklig säkerhet. Existensen av kärnvapen har enorma humanitära risker, och de katastrofala konsekvenser som de medför om de används är inte begränsade i tid och rum. Att några få stater producerar och äger kärnvapen ställer grundläggande moraliska och etiska frågor. Act Svenska kyrkan samarbetar om detta med kyrkor och trosbaserade organisationer i Ecumenical Peace Advocacy Network (EPAN) genom Kyrkornas Världsråd.⁵⁹

2.8 UTVECKLING OCH FRED

Det finns starka samband mellan fred och utveckling.⁶⁰ Det sextonde av FN:s globala hållbarhetsmål slår fast

52 Svenska kyrkan, *I försoningens tjänst*, Tankar om sanning, rättvisa, fred, barmhärtighet, 2006.

53 Svenska kyrkan, *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013, sid 11.

54 Kjell-Åke Nordquist, ”Teologi, försoning och mänskliga rättigheter”, i *Människa är ditt namn. Om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*, red. Göran Gunner (Stockholm: Verbum 2007), sid 92-96.

55 Carl Reinhold Bråkenhielm och Göran Möller (red), *Tala om försoning. Reflektioner över ett centralt tema i kristen teologi* (Stockholm: Verbum, 2015); Svenska kyrkan, *Position för Act Svenska kyrkans arbete för att främja en långsiktigt hållbar fred i Colombia*, 2012, sid 7.

56 Svenska kyrkan, *Position för hållbar och rättvis fred i Zimbabwe för Act Svenska kyrkan*, 2013, sid 10.

57 <http://www.sida.se/Svenska/sa-arbetar-vi/vara-verksamhetsomraden/konfliktlosning-fred-och-sakerhet/>

58 På engelska Organisation for Security and Cooperation in Europe, OSCE. <http://www.osce.org/whatistheosce>

59 Niklas Eklöv, *Minnesanteckningar från två möten om svensk kärnvapenmedrustning*, 2015. <https://www.svenskakyrkan.se/1369824> Svenska Kyrkans internationella chef förordar förbud av kärnvapen (160224 i Göteborgsposten)

60 SIPRI, *SIPRI Yearbook 2015*, sid 13: ”I en alltmer sammankopplad och komplex värld står det klart att säkerhet och utveckling går hand i hand, i synnerhet i de minst utvecklade länderna.” 2005 skrev Kofi Annan, FN:s dåvarande generalsekreterare: “[W]ill not enjoy security without development, it will not enjoy development without security, and it will not enjoy either without respect for human rights.” Kofi Annan, “Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all. Report of the Secretary-General A/59/2005”, <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/in-larger-freedom-towards-development-security-and-human-rights-for-all-report-of-the-secretary-general/>, sid 7.

att fredliga och inkluderande samhällen är en förutsättning för hållbar utveckling.⁶¹ The New Deal for Fragile States med sina fem mål⁶² eftersträvar att skapa förändring utifrån de mest konfliktdrabbade ländernas egna villkor. De erfarenheter som gjorts i detta sammanhang präglar de nya globala hållbarhetsmålen som förtydligar att våld, konflikter och krig förstör vägar till utveckling och fred över lång tid.⁶³ Även i så kallade post-konfliktländer finns en stor sårbarhet som hämmar utveckling.

Socioekonomisk utveckling kan bidra till konflikter om den är ojämnt fördelad mellan olika grupper eller områden i samhället.⁶⁴ Därför är social och ekonomisk rättvisa en viktig faktor för hållbar och rättvis fred. Religion behöver vägas in för en förståelse av vår omvärld, även i frågan kring fred och utveckling. De globala klimatförändringarna riskerar att förvärra människors utsatthet och kan därmed också försvåra förutsättningarna till fred och utveckling samt är nära kopplad till säkerhetsfrågor.⁶⁵

2.9 HANDEL MED KRIGSMATERIEL OCH FRED

Som en del av den världsvida kyrkan står Act Svenska

kyrkan i kontakt med människor som drabbas av krig och väpnat våld.⁶⁶ I många konfliktregioner är konventionella vapen lättillgängliga. De används inte bara i krigsstrider utan också i samband med könsrelaterat våld och i sviktande stater där mänskliga rättigheter kränks. I konfliktdrabbade länder och sköra stater får investeringar i och tillgång till vapen i regel negativa effekter på ländernas möjligheter till fattigdomsbekämpning och utveckling.⁶⁷ Från 2010 till 2014 hade den internationella handeln med större konventionella vapen ökat med 16 procent jämfört med föregående femårsperiod.⁶⁸

Sverige har åtagit sig att ställa politiken för global utveckling (PGU) i centrum. Detta innebär att rättighetsperspektivet och fattiga människors perspektiv behöver styra alla politikområden, och att global fred och säkerhet, mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling ställs i centrum⁶⁹. Detta gäller också för handels- och försvarspolitik. Under förhandlingarna om Internationella vapenhandelsfördraget (Arms Trade Treaty, ATT⁷⁰) bidrog kyrkans (däribland Svenska kyrkan) samordnade agerande genom Kyrkans Världsråd på ett avgörande sätt till att en reglering

61 "Goal 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels." Förenta Nationerna, "Open Working Group Proposal for Sustainable Development Goals", <https://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html>, 20151018.

62 "The New Deal is a key agreement between fragile and conflict-affected states, development partners, and civil society to improve the current development policy and practice in fragile and conflict-affected states. It was developed through the forum of the International Dialogue and signed by more than 40 countries and organizations at the 4th High Level Forum on Aid Effectiveness on November 30th 2011 at Busan, Korea." International Dialogue on Peacebuilding and Statebuilding, "The New Deal", <http://www.pbsbdialogue.org/en/new-deal/about-new-deal/>, 20160124.

63 International Dialogue on Peacebuilding and Statebuilding, "The New Deal", <http://www.pbsbdialogue.org/en/>, 2015-10-08. Se också SIDA, *Strukturella orsaker till fattigdom och ojämlikhet samt förutsättningar för en rättvis och hållbar utveckling*, 2015, sid 2: "Samtidigt har andelen fattiga som lever i konfliktdrabbade och/eller sviktande stater ökat kraftigt. Allvarliga brister i mänsklig säkerhet och brott mot mänskliga rättigheter, förtryck och diskriminering framstår som allt viktigare orsaker till fattigdom och mänskligt lidande."

64 "Förhållandet kan vara komplicerat: en inbromsning av utvecklingen kan leda till missnöje, och en konflikt kan hota utvecklingen." SIPRI, *SIPRI Yearbook 2015*, 2015, sid 13.

65 Niklas Eklöv, "Fem säkerhetspolitiska frågor att beakta – och en bonusfråga", <http://blogg.svenskakyrkan.se/opinion/fem-sakerhetspolitiska-fragor-for-2015-och-en-bonusfraga>, 160110.

66 Se den s k Göteborgprocessen (<http://www.gothenburgprocess.org/> 20160126).

67 Svenska kyrkan, *Sammanställning av intagna positioner om att främja fred genom begränsad handel med krigsmateriel*, 2012, sid 3-4.

68 SIPRI, *SIPRI Yearbook 2015*, 2015, sid 16.

69 <http://www.regeringen.se/contentassets/3f3425bc5d7849ddaea49faabfb4219e/gemensamt-ansvar-for-global-utveckling>

70 Det världsomspännande vapenhandelsfördraget Arms Trade Treaty antogs av FN:s generalförsamling 2 april 2014 och trädde i kraft 24 december 2014. Syftet med fördraget är att införa internationella normer på exportkontrollområdet samt att bredda den effektiva kontrollen över den internationella handeln med konventionella vapen. Svenska kyrkan arbetade aktivt inom den KV ledda kampanjen "Ecumenical Campaign for a Strong and Effective Arms Trade Treaty" för ett skärpt fördrag.

POSITION OM RÄTTVIS FRED FÖR ACT SVENSKA KYRKAN

av handeln med konventionella vapen kunde beslutas. I det svenska sammanhanget har Svenska kyrkan under en rad år verkat för en skärpt reglering av svensk krigsmaterielexport.⁷¹ Svenska kyrkan på den nationella nivån investerar inte sitt finansiella kapital i bolag som har verksamhet inom vapen och krigsmateriel.⁷² Kyrkor, kyrkoråd och samarbetspartner från olika delar av världen utmanar dock Svenska kyrkan och uppmanar till en mer absolut kritisk hållning till svensk och global vapenhandel⁷³. Detta tydliggör att uppdraget som en del av den världsvida kyrkan inte utan svårigheter kan förenas med beaktande av nationella ståndpunkter och ageranden.

---

71 Antje Jackelén, "Ta öppen debatt om vapenhandeln", Svenska dagbladet februari 2015; Svenska kyrkan, *Remissvar på slutbetänkandet av Krigsmaterielexportöversyns-kommittén, KEX, Skärpt exportkontroll av krigsmateriel* (SOU 2015:72), 2015.

72 "Svenska kyrkan avstår från placeringar i bolag som i icke obetydlig omfattning tillverkar eller säljer vapen eller krigsmateriel. Svenska kyrkan utesluter investeringar i bolag som är aktivt involverade i utveckling och produktion av särskilt inhumana vapen eller dess specialkomponenter." Svenska kyrkan, *Policys och instruktioner för ansvarsfulla placeringar för Svenska kyrkans nationella nivå*, 2014, sid 10.

73 Kyrkor, kyrkoråd och samarbetspartner förde fram sin kritik och uppmaningar under regionala konsultationer under 2014 och 2015.

3. ATT GESTALTA EN FREDSKULTUR – SVENSKA KYRKANS ROLL

3.1 SVENSKA KYRKAN SOM KYRKA

I Svenska kyrkan finns en tradition av att lyfta bibelns budskap av shalom – fred och rättvisa.⁷⁴ Det finns emellertid olika uppfattningar om hur kyrkan ska låta sig utmanas av det, och i synen på krig och vapenanvändning finns en stor bredd i kyrkan, en bredd som avspeglar diskussionerna i samhället. Act Svenska kyrkans djupa relationer med många kyrkor och partnerorganisationer i världen, inte minst i konflikttrabbade regioner, utmanar oss dock att lyssna in och lyfta deras perspektiv och ge människor en röst som annars aldrig blir hörd. Detta kan leda till att nationella intressen ifrågasätts. Utifrån Svenska kyrkans teologiska och etiska grund är det vår uppgift att ”skydda det skapade, att värna om det mänskliga livet och stödja det som ger människor ett värdigt liv.”⁷⁵

Det är en del i Act Svenska kyrkans uppgift att bidra till att gestalta en fredskultur både på hemmaplan och tillsammans med partner i konflikttrabbade regioner. Denna kultur skapas i det vardagliga livet när det individuella, det samhälleliga och det politiska agerandet relateras till varandra. Att som barn och ungdom växa upp med en fredskultur som innefattar ett praktiskt lärande av mänskliga rättigheter, konfliktbearbetning genom ickevåld, ett växande i civilkurage, en öppenhet för dialog, en hållbar utveckling och en demokratisk utbildning är en förutsättning för fredsskapande.

3.2 ACT SVENSKA KYRKAN SOM INTERNATIONELL UTVECKLINGSPARTNER

Act Svenska kyrkan stödjer direkta fredsinsatser genom det internationella arbetets partnerorganisationer. Detta innefattar ett grundläggande arbete på gränsen mellan teori och praktik, religionernas samarbete för fred (t.ex. vid Svenska teologiska institutet (STI) i Jerusalem), skapande av en fredskultur genom religiösa ledares bidrag (i t.ex. Myanmar) och genom arbete för inkluderande fredsprocesser som också lyfter kvinnornas bidrag i diplomatiska förhandlingar under och efter väpnade konflikter (i t.ex. Colombia) och främjande av försoningsprocesser (i t.ex. Liberia och Zimbabwe). Det är avgörande att partner är styrande i dessa insatser och att Act Svenska kyrkan är en följeslagare i detta.

Act Svenska kyrkan följer den ekumeniska diskursen kring FN:s koncept om ”responsibility to protect” (R2P) och kräver också en fokusering på och prioritering av konceptet ”responsibility to prevent”⁷⁶ som förordar minimering av militärt ingripande (som ofta uttrycks som en sista utväg under begreppet R2P och inkluderar ”responsibility to rebuild”). I den ekumeniska diskursen övervägs för närvarande konceptet ”Just Policing”, dvs. ett ingripande som en eventuell ”last resort” av en ”internationell polisstyrka”.⁷⁷

Act Svenska kyrkan vill stödja integrerade fredsinsatser genom arbetet med att höja konfliktkänsligheten i utvecklingsarbetet. Detta innefattar åtgärder för att ständigt höja vår och våra partners kapacitet i konfliktanalys och -konsekvensbedömning genom t.ex. Do

74 Se ovan 1.

75 Svenska kyrkan, *Yttrande över betänkandet av KRigsmaterielUTredningen (KRUT) – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel* (SOU 2005:9), 2005, sid 2.

76 Konceptet utvecklas väl i ”The United Nations and the responsibility to prevent.” In A Mellbourn and P Wallensteen, eds. *Third parties and Conflict Prevention. Essays in Honor of Anna Lindh* (Pp 21-40)

77 Responsibility to Protect är ett koncept inom FN som antogs 2005 och har använts för att möjliggöra ett internationellt militärt ingripande i situationer av grova brott mot mänskliga rättigheter. Kyrkornas Världsråd uttryckte sin kritik mot detta koncept bl a i dokumentet ”Vulnerable Populations at Risk. Statement on the Responsibility to Protect” (antagen av KV:s general assembly 2006 i Porto Alegre) och arbetar för ”Responsibility to prevent”. Kyrkornas Världsråd, *Vulnerable Populations at Risk. Statement on the Responsibility to Protect*, 2006; Fernando Enns, “From ‘Humanitarian Intervention’ to ‘Responsibility to Protect’: Peacemaking and Policing – the View of the Historic Peace Churches”, sid 7; Kyrkornas Världsråd, *Glory to God. The Message of the International Ecumenical Peace Convocation*, 2011: “History, especially in the witness of the historic peace churches, reminds us of the fact that violence is contrary to the will of God and can never resolve conflicts. It is for this reason that we are moving beyond the doctrine of just war towards a commitment to Just Peace. It requires moving from exclusive concepts of national security to safety for all. This includes a day-to-day responsibility to prevent, that is, to avoid violence at its root. [...] We continue to struggle with how innocent people can be protected from injustice, war and violence. In this light, we struggle with the concept of the “responsibility to protect” and its possible misuse.”

no harm⁷⁸, som en del i kyrkans strävan att integrera konfliktkänslighet i all sin internationella verksamhet. Inom det humanitära arbetet finns en gedigen erfarenhet av användningen av *Do no harm*-metodik. I metodutvecklingen är även Life and Peace Institute (LPI) en kapacitetsstärkande partner med en lång erfarenhet av både forskning och fredsinsatser.

3.3 ACT SVENSKA KYRKAN SOM HUMANITÄR AKTÖR

Genom det humanitära uppdraget som arbetar på det humanitära imperativets grund arbetar Act Svenska kyrkan dessutom med människor som lider av bl. a. väpnade konflikters följder. Här har Act Svenska kyrkan särskild kapacitet inom det psykosociala arbetet (Community Based Psychosocial Support (CBPS)) som bidrar till försoning och konfliktförebyggande på lång sikt. Det psykosociala förhållningssättet ”innebär att de humanitära insatserna, förutom att tillgodose fysiska behov, utifrån ett holistiskt perspektiv på människors välbefinnande även ska möta de sociala och psykologiska behov som uppstår när en katastrof inträffar.”⁷⁹ Detta inbegriper också att stärka lokalsamhällens resiliens under väpnade konflikter, utdragna sociala konflikter och naturkatastrofer genom att fokusera på att lokalsamhällen är ledande i projektutformning och implementering. Act Svenska kyrkan är ledande aktör i ACT-alliansens arbete med CBPS.⁸⁰ Det psykosociala arbetet relaterar även till projektet Local to Global Protection (L2GP) som arbetar för att främja effektiva och hållbara lösningar i humanitära kriser med ett tydligt fokus på lokalsamhällens ledningar. Dessa gör egna analyser över kapaciteter, behov och hot, sätter sina prioriteringar och utarbetar arbetsplaner.⁸¹

3.4 ACT SVENSKA KYRKAN SOM RÖST OCH RÖSTBÄRARE PÅ INTERNATIONELL OCH NATIONELL NIVÅ

Ett väsentligt område i Act Svenska kyrkans fredsengagemang är policydialog på tre olika nivåer:

1. I det svenska sammanhanget bedrivs policydialog gentemot svenska beslutsfattare, i samråd med ekumeniska partner och andra organisationer i det civila samhället (t.ex. i relation till KEX-utredningen⁸²).
2. I det internationella sammanhanget samarbetar Act Svenska kyrkan med de stora ekumeniska organisationerna (Kyrkornas Världsråd, Lutherska Världsförbundet och ACT) och genom dem med andra kyrkor runtom i världen. Kyrkornas Världsråd arbetar idag med medlemskyrkorna genom Ecumenical Peace Advocacy Network (EPAN) för att länka samman de olika aktörerna samt med och gentemot aktörer inom FN-systemet.
3. Act Svenska kyrkan stödjer partner som bedriver policydialog för fred i exempelvis Colombia, Israel-Palestina och Zimbabwe.

78 *Do no harm* är ett koncept som arbetar med konfliktkänslighet i insatser av utvecklingssamarbete. Målet är att insatser i sig inte bidrar till att spä på risken för väpnade konflikter. Mary B. Anderson, *Do no harm. How aid can support peace – or war* (London: Lynne Rienner Publishers Inc, 1999).

79 Act Svenska kyrkans, *Riktlinjer för Act Svenska kyrkans humanitära insatser*, 2006.

80 Se Act Svenska kyrkan, *Riktlinjer för Act Svenska kyrkans humanitära insatser*, 2006.

81 <http://www.local2global.info/>, 20160125. Act Svenska kyrkan och Dan Church Aid, *Local perspectives on protection: Recommendations for a community based approach to protection in Humanitarian Action*, 2015.

82 Krigsmaterielexportöversynskommittén är en parlamentarisk utredning som regeringen tillsatte med syfte att ta fram förslag till en skärpt krigsmateriellagstiftning.

4. ATT BLI EN KYRKA FÖR RÄTTVIS FRED – ACT SVENSKA KYRKANS POSITION

ÖVERGRIPANDE POSITION:

Act Svenska kyrkan åtar sig att leva och verka för rättvis fred genom att främja rättvisa, ickevåld konfliktförebyggande samt konfliktomvandling och försoning både lokalt, nationellt och globalt i samarbete med ekumeniska partner och andra trosbaserade organisationer samt med sekulära aktörer.

Visionen om en rättvis fred förpliktigar till att bidra till dess förverkligande, och utmanar kyrkan och människor till att stå upp för människans oinskränkbara värde samt att arbeta för rättvisa och fred i konkreta sammanhang. Detta gör vi genom att verka för att alla människor⁸³ har trygghet, möjlighet och egenmakt att delta i freds- och försoningsprocesser, genom att motverka kränkningar av mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, samt genom att omvandla våldsamma konflikter. Främjande av rättvisa och skapelsens integritet ingår i vår förståelse av en rättvis fred.

STRATEGISKA POSITIONER:

1. **Act Svenska kyrkan verkar för att främja religionens fredsskapande roll i konfliktförebyggande arbete, i våldsamma konflikter samt i postkonfliktsituationer.** Detta innebär att främja teologisk reflektion, etisk utbildning och utbyte kring religionens fredsskapande roll och konfliktomvandling, att stödja interreligiösa samarbeten för fred, att förmedla respekt för kulturellt, socialt och religiöst oliktänkande och att stärka religiösa ledare i deras roll som medlare och fredsskapare i konfliktsituationer. Den gemensamma reflektionen kring tolkningen⁸⁴ av heliga texter är central i detta sammanhang.
2. **Act Svenska kyrkan verkar för att barn och ungdomar erkänns en plats i fredsbyggande och att de får åldersanpassade möjligheter till upprätelse och försoning.** Detta innefattar att verka för ett åldersanpassat psykosocialt stöd för barn som lever i konfliktförhållanden, och att sträva efter att bredda övertygelsen om att barn och unga har kapacitet att vara fredsbyggare.
3. **Act Svenska kyrkan verkar för att kvinnors rätt**

till deltagande i beslutsprocesser om konfliktförebyggande och konfliktomvandling ska respekteras på alla nivåer. Svenska kyrkan ser att kvinnor är kraftfulla aktörer för fred och att det krävs stora ansträngningar för att förverkliga det som FN:s resolution 1325 eftersträvar. Religiösa aktörer behöver vara en del i förändringsprocessen och stärka kvinnornas röst och aktiva deltagande i fredsförhandlingar.

4. **Act Svenska kyrkan stödjer organisationer och kyrkor som utkräver mänskliga rättigheter framför allt för särskilt utsatta grupper, som arbetar för civila skydd under humanitära rätt och internationell lag, samt verkar för ett inkluderande och brett deltagande inom civilsamhället, och för en demokratisk kultur och ömsesidig respekt.** Act Svenska kyrkan värnar om varje människas oinskränkbara värde. Det internationella arbetet ska stärka rättighetsbärarnas makt att själva utkräva sina mänskliga rättigheter. Detta innefattar ett arbete för alla människors fulla åtnjutande av alla mänskliga rättigheter inklusive rätten att delta i samhället samt i framväxten eller återskapandet av ett rättssamhälle. Act Svenska kyrkans samarbetspartner bidrar i många sammanhang till att göra ett förtroendeskapande arbete i sargade samhällen möjligt. Lokala religiösa aktörer kan skapa mötesplatser för fred och möjliggörande miljöer mitt i civilsamhället.
5. **Act Svenska kyrkan arbetar tillsammans med partner för att sexuellt våld i våldsamma konflikter identifieras som ett strategiskt vapen och som en fråga om fred, säkerhet och mänskliga rättigheter samt för att de rättsliga konsekvenserna av dessa brott ska prioriteras.** Act Svenska kyrkan arbetar för en förändring av rådande normer kring maskulinitet, så att förutsättningarna för ökad säkerhet för människor oavsett kön, ålder, sexuell läggning och genusidentitet förbättras avsevärt.
6. **Act Svenska kyrkan stödjer politiska och sociala försoningsprocesser som baseras på rättvisa.** I främjandet av politiska försoningsprocesser är det centralt att sätta de drabbade i centrum, att söka sanning och förändring samt att eftersträva gottgö-

83 Dvs alla människor utan åtskillnad på grund av kön, sexualitet, religiös tillhörighet, etnicitet, ålder eller klass.

84 Dito fotnot 11: Hermeneutik beskriver förståelsen och tolkningen av texter i filosofiska och teologiska sammanhang..

relse och reparation⁸⁵. Samtidigt krävs respekt för den mångfald av vägar som kan finnas inom dessa komplicerade processer. Act Svenska kyrkan vill vara en reflekterande partner och följeslagare till kyrkor och organisationer i andra delar av världen, i deras olika sätt att närma sig dessa processer, och skapa möjligheter för aktörer i försoningsprocesser att dra lärdomar av varandras erfarenheter.

7. **Act Svenska kyrkan främjar mänsklig säkerhet, i kontrast till ett exklusivt engagemang för nationell säkerhet, och relaterar det till begreppet gemensam säkerhet. Act Svenska kyrkan strävar därutöver efter en förskjutning av tyngdpunkten inom svensk politik från militär krishantering till civilt förebyggande fredsarbete.** Detta engagemang utgör en del i Act Svenska kyrkans aktiva stöd för det ekumeniska engagemang för ”responsibility to prevent”. Detta betyder att Act Svenska kyrkan verkar för att Sverige stödjer initiativ för förebyggande av konflikter och fredsbyggande både inom EU, FN och det nordiska samarbetet så att ekonomiska resurser tillhandahålls och civila kris- hanteringsalternativ utvecklas vidare.
8. **Act Svenska kyrkan arbetar för ett avskaffande av kärnvapen.** Kärnvapen hotar den globala säkerheten. Act Svenska kyrkan samarbetar i denna fråga med andra kyrkor och civila samhällsorganisationer bl. a. inom ramen för KV:s Ecumenical Peace Advocacy Network (EPAN). Act Svenska kyrkan manar den svenska regeringen att stödja ett rättsligt förbud mot kärnvapen, vilket är ett väsentligt steg mot eliminering av kärnvapen, och att främja det breda humanitära initiativet mot kärnvapen som har eliminering som mål.⁸⁶
9. **Act Svenska kyrkan arbetar för nedrustning och en mycket restriktiv hållning angående export av och handel med krigsmateriel.** Act Svenska kyrkans engagemang för att implementera och stärka det internationella Vapenhandelsfördraget (ATT) kommer att fortsätta. Act Svenska kyrkan verkar för att beslutsfattare, både i Sverige och globalt, arbetar aktivt med att stärka det konfliktförebyggande

arbetet, kontrollera internationell vapenhandel och främja nedrustningsprocesser. Act Svenska kyrkan verkar för ett förbud mot svensk export av krigsmateriel till icke-demokratiska stater, och för ett demokratikriterium med stark betoning på vikten av det människorättsliga skyddet för civilsamhällsorganisationer och människorättsförsvarare, samt det demokratiska handlingsutrymmet.⁸⁷

Giltighet: 2016–2019.

85 I begreppet övergångsrättvisa utgör ”reparation” en av dess kärnkomponenter. <https://www.ictj.org/our-work/transitional-justice-issues/reparations>

86 Kyrkornas Världsråd, *Statement towards a Nuclear free World*, 2014.

87 Svenska kyrkan, *Remissvar på slutbetänkandet av Krigsmaterielexportöversyns-kommittén, KEX, Skärpt exportkontroll av krigsmateriel* (SOU 2015:72), 2015.

BILAGA

KÄLLOR

- ACT Alliance och CIDSE. *Space for Civil Society. How to Protect and Expand an Enabling Environment*, 2014.
- Anderson, Mary B. *Do no harm. How aid can support peace – or war*, London 1999.
- Annan, Kofi. "Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all. Report of the Secretary-General A/59/2005", <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/in-larger-freedom-towards-development-security-and-human-rights-for-all-report-of-the-secretary-general/>.
- Barnes, Catherine. *Agents for Change: Civil Society Roles in Preventing War & Building Peace*, 2006.
- Brahm, Renke. „Aus Gottes Frieden leben – für gerechten Frieden sorgen“, das baugerüst mars 2013, sid 6-9.
- Bråkenhielm, Carl Reinhold and Möller, Göran (Red.). *Tala om försoning. Reflektioner över ett centralt tema i kristen teologi*. Stockholm: Verbum 2015.
- Böttrich, Christfried. *Der "Gott des Friedens". Krieg und Frieden in der biblischen Ueberlieferung*, München 2015 (otryckt källa, föredrag kommer att tryckas under 2016).
- Cedersjö, Björn. "Fred – en gåva och ett uppdrag", Att slå följe för fred (Red. Cedersjö, Björn och andra), sid 13-23, Örebro: Marcus förlag 2014.
- Diakonisches Werk der EKD. *Conflict Transformation and Peace Work. Policy Paper for ökumenische Diakonie (Ecumenical Social Service, OED)*, 2009.
- Eklöv, Niklas. "Fem säkerhetspolitiska frågor att beakta – och en bonusfråga", <http://blogg.svenskakyrkan.se/opinion/author/svknew>, 160110.
- Eklöv, Niklas. *Minnesanteckningar från två möten om svensk kärnvapenedrustning*, 2015.
- Enns, Fernando. *From 'Humanitarian Intervention' to 'Responsibility to Protect': Peacemaking and Policing – the View of the Historic Peace Churches*, http://overcomingviolence.org/fileadmin/dov/files/iepc/expert_consultations/Fernando_-_R2P_Arnoldshain_2007-11.pdf, 20160124.
- Ferris, Elisabeth. *Women War & Peace*, 2004.
- Förenta Nationerna. "Open Working Group Proposal for Sustainable Development Goals", <https://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html>, 20151018.
- Gehlin, Sara. "Nathan Söderblom, freden och ekumeniken: En analys av Nathan Söderbloms definition av begreppen fred och ekumenik, med utgångspunkt från fredspropet För fred och kristlig gemenskap". *Kyrkohistorisk Årsskrift* 2008, sid 59-90.
- Gehlin, Sara. *Prospects for Theology in Peacebuilding: A Theological Analysis of the Just Peace Concept in the Textual Process towards an International Ecumenical Peace Declaration*, World Council of Churches 2008–2011. Lund 2016 (avhandlingen trycks i mars 2016).
- Gerle, Elisabeth. *Mänskliga rättigheter för Guds skull. Tolka text, tro och tradition*.

POSITION OM RÄTTVIS FRED FÖR ACT SVENSKA KYRKAN

Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 2006.

- Gunner, Gunner. "Mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och kristen teologi" i *Människan är ditt namn. Om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*, Red. Göran Gunner, sid 15-36. Stockholm: Verbum, 2007.
- Hammar, KG. *Fred är vägen till fred*. Örebro: Marcus förlag, 2013.
- Hammar, KG. "Lutherskt om rättvis fred" i *Att slå följe för fred*, red. Cedersjö, Björn och andra), sid 85-96 Örebro: Marcus förlag, 2014.
- Ingelstam, Lars och Mellbourn, Anders. *Fred Säkerhet Försvar. Tyngdpunktförskjutning i svensk politik*. Stockholm: Sveriges kristna råd, 2014.
- Jackelén, Antje (ärkebiskop). "Ta öppen debatt om vapenhandeln." *Svenska dagbladet*. februari 2015, Stockholm 2015.
- Kvinna till kvinna. *Sexuellt våld som vapen*, Stockholm 2012.
- Kyrkornas Världsråd. *Glory to God. The Message of the International Ecumenical Peace Convocation*, 2011.
- Kyrkornas Världsråd. *Just Peace Companion*, 2011.
- Kyrkornas Världsråd. *Statement towards a Nuclear free World*, 2014.
- Kyrkornas Världsråd. *Vulnerable Populations at Risk. Statement on the Responsibility to Protect*, 2006.
- Liegenhegener, Antonius och Werkner, Ines Jaqueline. *Gerechter Krieg – gerechter Frieden. Religionen und friedensethische Legitimationen in aktuellen militärischen Konflikten*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009.
- Nationellt centrum för kvinnofrid. "Sexuellt våld i krig och konflikt" <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt>, 20160123.
- Nordquist, Kjell-Åke. "Teologi, försoning och mänskliga rättigheter – konflikt eller samverkan?" i *Människan är ditt namn. Om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*, Red. Göran Gunner, sid 80-98, Stockholm: Verbum, 2007.
- Rat der Evangelischen Kirche in Deutschland. *Aus Gottes Frieden leben – für gerechten Frieden sorgen*. Eine Denkschrift. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2007.
- Schirch, Lisa. *Civilian Peacekeeping. Preventing Violence and Making Space for Democracy*. Uppsala: Life and Peace Institute, 2006.
- SIDA: Strukturella orsaker till fattigdom och ojämlikhet samt förutsättningar för en rättvis och hållbar utveckling, Stockholm 2015.
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). *SIPRI Yearbook 2015. Armaments, Disarmament and International Security. Sammanfattning*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Svenska missionsrådet (SMR). *Religion som tillgång i utvecklingsarbetet. En dialogskrift*, 2013.
- Svenska kyrkan. *I försoningens tjänst. Tankar om sanning, rättvisa, fred, barmhärtighet*, 2006.

POSITION OM RÄTTVIS FRED FÖR ACT SVENSKA KYRKAN

- Svenska kyrkan. Kyrkoordningen Första avdelningen Inledning.
- Act Svenska kyrkan och Dan Church Aid. *Local perspectives on protection: Recommendations for a community based approach to protection in Humanitarian Action*. 2015.
- Svenska kyrkan. *Policys och instruktioner för ansvarsfulla placeringar för Svenska kyrkans nationella nivå*, 2014.
- Svenska kyrkan. *Position för Act Svenska kyrkans arbete för att främja en långsiktigt hållbar fred i Colombia*, 2012.
- Svenska kyrkan. *Position för långsiktigt hållbar fred i Israel Palestina konflikten för Act Svenska kyrkan*, 2012.
- Svenska kyrkan. *Position för hållbar och rättvis fred i Zimbabwe*, 2013.
- Svenska kyrkan. *Position för hållbar och rättvis fred i och mellan Sudan och Sydsudan*, 2013.
- Svenska kyrkan. *Remissvar på slutbetänkandet av Krigsmaterielexportöversynskommittén, KEX, Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (SOU 2015:72)*, 2015.
- Svenska kyrkan. *Riktlinjer för Act Svenska kyrkans humanitära insatser*, 2006.
- Svenska kyrkan. *Sammanställning av Svenska kyrkans sammanställning av intagna positioner om att främja fred genom begränsad handel med krigsmateriel*, 2012.
- Svenska kyrkan. *Strategisk plan för Act Svenska kyrkan 2014–2017*, 2013.
- Act Svenska kyrkan. *Teologisk grundtext. En livsbefrämjande tro som vår drivkraft*, 2013.
- Svenska kyrkan. *Yttrande över betänkandet av KrigsmaterielUTredningen (KRUT) – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9)*, 2005.
- Svensson, Isak och andra. *Nio punkter för global fred*, i UNT 20150925.
- Svensson, Isak. *Ending Holy Wars: Religion and Conflict Resolution in Civil Wars*. University of Queensland Press, 2012.
- Sveriges kristna råd. *Ett ekumeniskt upprop för rättfärdig fred*, 2012.
- Sveriges kristna råd. *FRED – detta vill kyrkorna i Sverige*, 2010.
- Sveriges kristna råd och andra. *Tools for peace. The Role of Religion in Conflicts, Report from an International Inter-Religious Peace Conference 21–24 November 2004*. 2005.
- Weingardt, Markus. *Religion, Macht, Frieden: Das Friedenspotential von Religionen in politischen Gewaltkonflikten*. Stuttgart: Kolhammer Verlag, 2007.
- Weingardt, Markus. *Was Frieden schafft. Religiöse Friedensarbeit Akteure Beispiele Methoden*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2014.
- Weingardt, Markus. „Religion als Friedensressource. Potenziale und Hindernisse“, 2008. <https://www.wissenschaft-und-frieden.de/seite.php?artikelID=1484>, 15-09-24.
- Werkner, Ines-Jacqueline och andra (red.). *Friedensgutachten 2015*, Berlin: LIT-Verlag, 2015.

Act Svenska kyrkan
Postadress: 751 70 Uppsala
Telefon: 018-16 96 00
E-post: givarservice@svenskakyrkan.se
Plusgironummer: 90 01 22-3
Bankgironummer: 900-1223
www.svenskakyrkan.se/act

act
Svenska kyrkan